

Rapport 2010:53

Arkeologisk förundersökning

Vreta kloster 1:2

Möjlig hålväg i utkanten av klosterområdet

Intill RAÄ 50
Vreta kloster 1:2
Vreta klostrets socken
Linköpings kommun
Östergötlands län

Olle Hörfors

Vreta kloster 1:2

Möjlig halv väg i utkanten av klosterområdet

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning.	4
Syfte och frågeställningar.	4
Metod och dokumentation	4
Resultat och tolkning	4
Referenser	6
Tekniska uppgifter.	7
Bilaga 1. Ritningar	8

Framsida: Flygbild från 1993 över Vreta kloster. Undersökningsområdet var beläget framför det vita huset i förgrunden. Foto Kulturmiljöbild.

Ö S T E R G Ö T L A N D S   L Ä N S M U S E U M
A V D E L N I N G E N   F Ö R   A R K E O L O G I

Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
info@ostergotlandslansmuseum.se • www.ostergotlandslansmuseum.se

Sammanfattning

I samband med schaktning för en VA-station undersöktes i juni 1994 en yta på 40 m² belägen ca 100 m söder om Vreta klostrets tidigmedeltida klosterområde. Vid schaktningen berördes ett matjordslager som innehöll mindre inslag av kalkstensflis, tegelkross, enstaka djurben och sot. Lagret har uppstått då avfall tillförts åkermark. Genom ytan löpte i nord-sydlig riktning vad som i fält tolkades som ett dräneringsdike fyllt med hugen kalksten, kalkstensflis och tegelkross. Möjligen kan denna anläggning istället tolkas som en hålväg.

Olle Hörfors
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur digitala Fastighetskartan med undersökningsområdet markerat (blått). Skala 1:20 000.

Inledning

I samband med schaktning för en VA-station undersöktes i juni 1994 en yta på 40 m² belägen ca 100 m söder om Vreta klostrets tidigmedeltida klosterområde. För fältarbetet svarade antikvarie Hans Persson medan antikvarie Olle Hörfors sammanställde rapporten. Uppdragsgivare var Tekniska verken i Linköping.

Områdesbeskrivning

Undersökningsområdet var beläget ca 100 m söder om Vreta klostrets tidigmedeltida klosterområde. Platsen ligger på sydsluttningen av en ås med milsviid utsikt mot Linköping och Roxen.

Den förhistoriska och historiska bygden i omgivningen tillhör de äldsta och rikaste i landet. Runt omkring kyrkogården finns fynd av stenyxor från de flesta av stenålderns perioder. I backen ned mot Kungsbro någon km norrut är ett flertal stenåldersboplatser kända. På kyrkogården har resterna efter en stenåldersgrav från stridsyxetid (ca 3000 f.Kr) påträffats.

I nära anslutning finns också ett flertal ofta mycket stora stensättningar och högar från bronsålder och äldre järnålder. Dessa ligger oftast som enstaka i den plöjda åkermarken (RAÄ 25, 27-29, 33, 51, 52, 109, 141, 185 mfl, men är också ibland samlade till stora gravfält som fornlämning RAÄ 183 vilket också innehåller Östergötlands till diametern största stensättning.

Öster om kyrkan finns också den så kallade "Gullbergshögen" (RAÄ 89:1), guldberget, så kallat efter de mytiskt rika fynd som ska finnas där. Högen har namngett hela häradet och skall ha varit dess tingsplats under järnålder och medeltid.

Vreta kloster är en av landets bäst bevarade klostermiljöer. Vreta var under tidig medeltid stamgodsd för den kortvariga Stenkilska kungaätten. Godset övergick till att bli nunnekloster redan i början av 1100-talet då Kung Inge d ä donerade jord till ett kloster i Vreta socken. Klostret, sannolikt tillhörande benediktinerorden, är ett av de tidigaste etablerade klostren i landet.

Det var ett nunnekloster avsett främst för döttrar i de kungliga familjerna. År 1162 lät kung Karl Sverkersson förändra klostret till ett cisterciensiskt nunnekloster. Klostret fick under hand en mängd egendomar och var under lång tid ett av de rikaste klostren i Sverige. På 1560-talet lämnades klosterbyggnaderna att förfalla. Kvar står en ekonomibyggnad samt ruiner efter raserade och nedrivna byggnader. Området iordningställdes av arkitekt Erik Lundberg i samband med den omfattande restaureringen av klosterkyrkan

1915-17. Den bevarade ekonomibyggnaden, klostrets spannmålsbod, är daterad till 1289, och reparerades samtidigt med kyrkan 1915-17 och iordningställdes som stenmuseum.

Den nuvarande kyrkan har sannolikt föregåtts av en äldre kyrka av trä, vilket de många tidiga kristna gravmonumenten, de s k eskilstunakistorna som finns på platsen pekar på. Kyrkan har en komplicerad medeltida byggnadshistoria. Den började sannolikt uppföras omkring år 1100 som en kungskyrka med treskeppigt långhus och brett västtorn. Ett för svenska förhållande unikt gravkor uppfördes i anslutning till södra korsarmen, det s k Ragnvald Knaphövdes gravkor. År 1162 lät kung Karl Sverkersson förändra klostret till ett cisterciensiskt nunnekloster. Ett nytt korsformat kor uppfördes enligt cisterciensisk utformning. Efter en omfattande brand under 1200-talets första hälft fick långhuset sitt nuvarande utseende med tre lika höga skepp och samtidigt valvslogs kyrkan. På södra sidan tillkom gravkoret 1663 för den grevliga ätten Douglas.

Syfte och frågeställningar

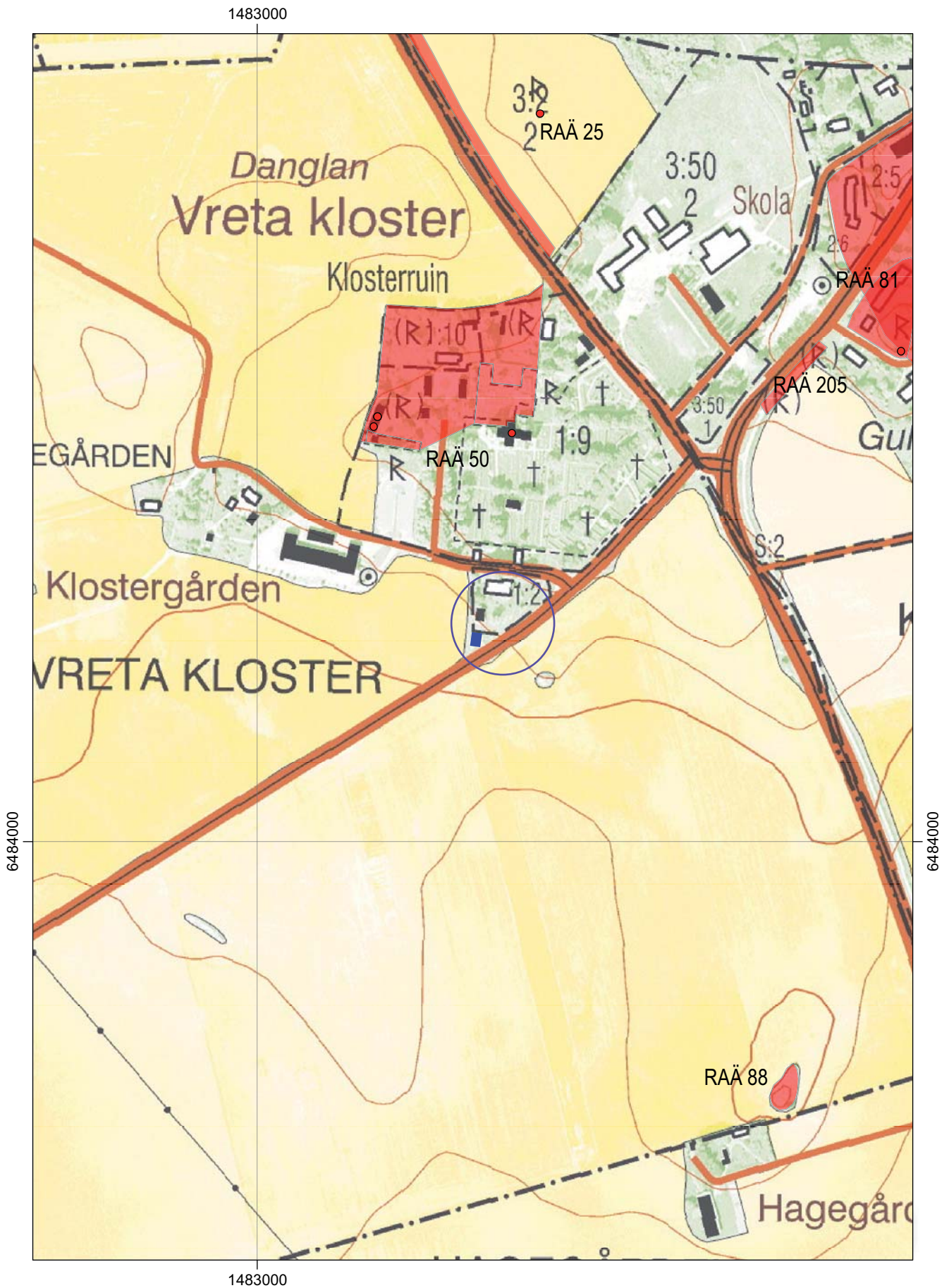
Den arkeologiska förundersökningen hade till syfte att fastställa om forn- och/eller kulturlämningar fanns inom området för den planerade exploateringen. Eventuella framkomna lämningar skulle beskrivas till karaktär, utbredning, omfattning, sammansättning och komplexitet.

Metod och dokumentation

Schaktet upptogs med grävmaskin. De framkomna lämningarna rensades fram för hand med hjälp av hacka och skärslev. De dokumenterades i plan skala 1:50 och två profiler i skala 1:20 upprättades också.

Resultat och tolkning

Vid schaktningen berördes däremot ett matjordslager som innehöll mindre inslag av klakstensflis, tegelkross, enstaka djurben och sot. Lagret har uppstått då avfall tillförts åkermark. Genom ytan löpte i nord-sydlig riktning vad som vid utgrävningen tolkades som ett dräneringsdike fyllt med huggen kalksten, kalkstensflis och tegelkross. Möjligen kan anläggningen också tolkas som en hålväg, vilken påförts material i dräneringssyfte. Om anläggningen kan tolkas som en väg leder denna rakt in i klosteranläggningen söderifrån och det geografiska läget är mycket rimligt.

Figur 3. Fornminnesbilden i centrala Vreta kloster. Undersökningsområdet markerat. Schaktet låg söder om den markerade byggnaden. Tomten tillhör ålderdomshemmet. Skala 1:5 000

Figur 4. Vreta klostrets spannmålsbod tillväster är uppförd 1289. Det är en påkostad byggnad avsedd att annonsera klostrets rikedom. Foto ÖLM.

Figur 4. Klosterkyrkan sedd från sydöst. Foto ÖLM.

Referenser

Olle Hörfors 2005. Vreta klostrets kyrkogård. Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering. Vreta klostrets församling. Linköpings kommun. Linköpings stift. Östergötlands län

Arkivhandlingar i Östergötlands läns museums topografiska arkiv

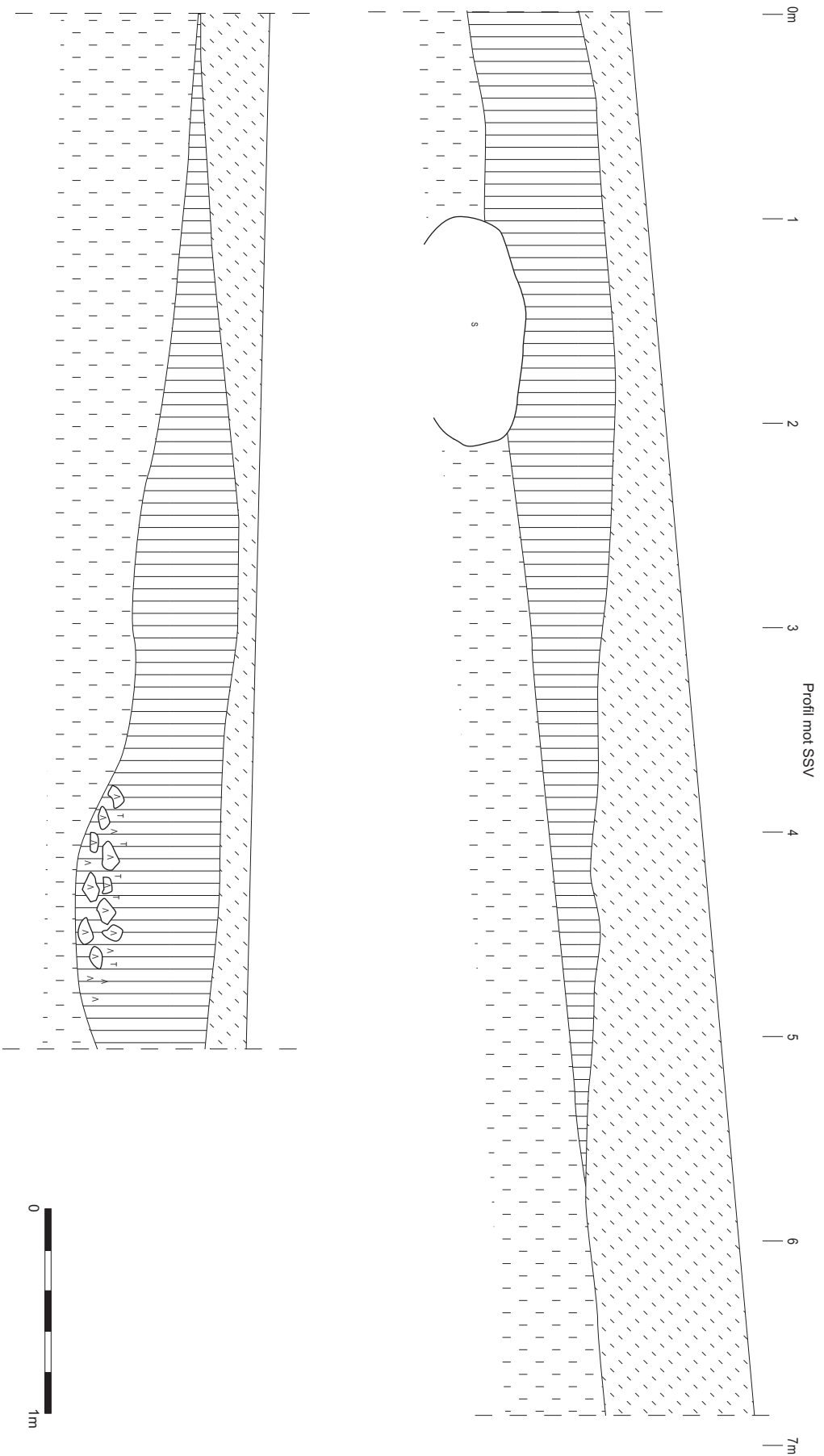

Tekniska uppgifter

Fastighetsbeteckning	Vreta kloster 1:2
Socken	Vreta kloster
Kommun	Linköping
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnr	Intill RAÄ 50
Ekonomiska kartans blad	085 66 (8F6g Vreta kloster)
Koordinater	X 6473995 Y 1480555
Koordinatsystem	RT 90 2,5 gon V
Höjdsystem	Rikets
Typ av undersökning	Arkeologisk förundersökning
Länsstyrelsens dnr	220-2648/93
Länsstyrelsens handläggare	Carin Claréus
ÖLM dnr	593/93
Kontonr	Ä6054
Uppdragsgivare	Linköpings kommun, Tekniska verken
Kostnadsansvarig	Linköpings kommun, Tekniska verken
Projektledare	Hans Persson
Fältarbetstid	1994-06-21
Yta/Volym/Löpmeter	40 m ²
Fynd	-
Foto filmnr	-
Analyser	-
Grafik	Johan Levin
Renritning	Johan Levin
Grafisk form	Johan Levin/Lasse Norr
Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.	
Ur allmänt kartmaterial	© Lantmäteriverket MS2008/06551
ISSN 1403-9273	Rapport 2010:53 © Östergötlands länsmuseum

Bilaga 1. Ritningar

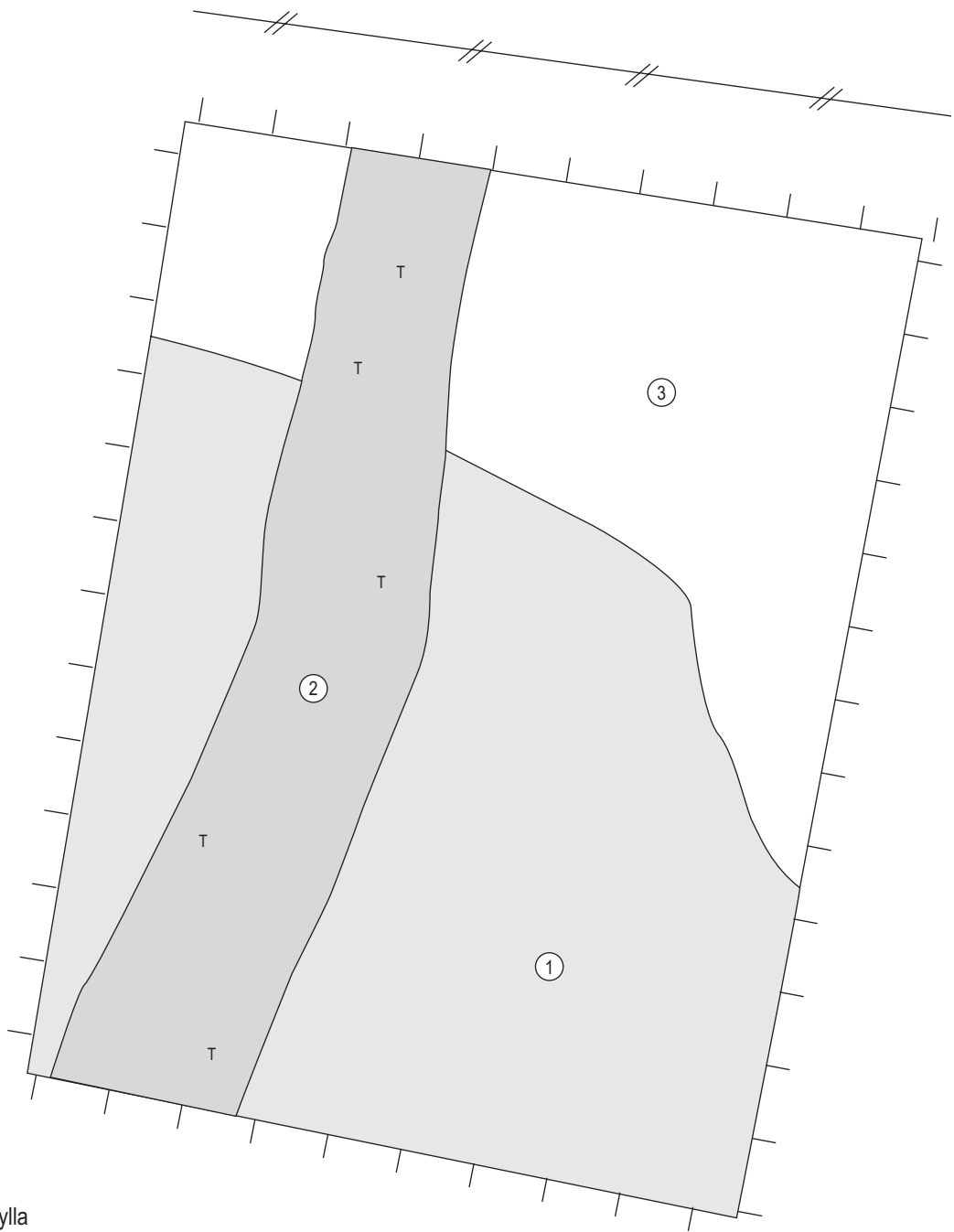
Dnr 593/93:2

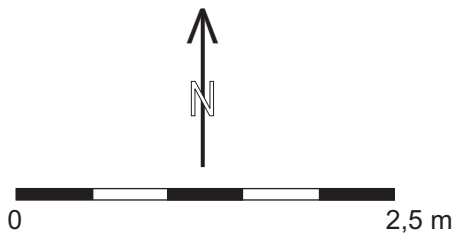
1. Mylla
2. Fin sandig mylla, lerblandad. Lagret innehåller ensstaka tegelkross, kalkstensflis och obrända djurben.
3. Orörd limo

Vreta kloster 1:2
Vreta kloster socken
Linköpings kommun, Ög
Inhäll RAA 50
Profiltitling
Skala 1:20
Dnr 593/93
1994-06-21 Hans Persson
Rensättning Johan Levin

0 1m

1. Mylla
2. Fin sandig mylla, lerblandad. Lagret innehåller enstaka tegelkross, kalkstensflis och obrända djurben.
3. Örörd finmo

Vreta kloster 1:2
Vreta kloster socken
Linköpings kommun, Ög
Intill RAÅ 50
Planritning
Skala 1:50
Dnr 593/93
1994-06-21 Hans Persson
Renritning Johan Levin

I samband med schaktning för en VA-station undersöktes i juni 1994 en yta på 40 m² belägen ca 100 m söder om Vreta klosters tidigmedeltida klosterområde. Vid schaktningen berördes ett matjordslager som innehöll mindre inslag av kalkstensflis, tegelkross, enstaka djurben och sot. Lagret har uppstått då avfall tillförts åkermark. Genom ytan löpte i nord-sydlig riktning vad som i fält tolkades som ett dräneringsdike fyllt med hugen kalksten, kalkstensflis och tegelkross. Möjligen kan denna anläggning istället tolkas som en hålväg.